

Külföldi tulajdonú leánybankok fiókteleppé válásának veszélyei

Az elmúlt néhány évben Kelet-Közép-Európa legtöbb országa, így Magyarország bankpiacán is egyre inkább elkezdtek teret nyerni a banki fióktelepek. Ennek egyik fő oka, hogy az EU-n belüli szabályozási változások egyre nagyobb teret engedtek a határokon átívelő pénzügyi szolgáltatásoknak, és így a fióktelepek aktivitásának. A fiókosodás folyamata azonban csökkenti a fogadó országok jogosítványait a bankrendszereik stabilitásának biztosításában, és kiszolgáltatottabbá teszi őket az anyaországból érkező sokkokkal szemben. Mindezek alapján kívánatosabb lenne, ha a hazai bankrendszer működési formáját tekintve a jelenlegi status quo maradna fent, azaz nem nőne a fióktelepi formában működő hitelintézetek száma és piaci szerepvállalása. A fióktelepek aktivitásának növekedése különösen a lakossági fókuszú tevékenységek esetében lenne kedvezőtlen pénzügyi stabilitási szempontból.

Az elmúlt néhány évben Kelet-Közép-Európa legtöbb országa, így Magyarország bankpiacán is egyre inkább elkezdtek teret nyerni a banki fióktelepek. Ennek egyik fő oka, hogy az EU-n belüli szabályozási változások egyre nagyobb teret engedtek a határokon átívelő pénzügyi szolgáltatásoknak, és így a fióktelepek aktivitásának. A következő években a fióktelepi működési formát ösztönző szabályozói elemek további térnyerése várható (az EU új likviditási és tőkeszabályozási rendeletcsomagja már 2014-től hatályos (CDR IV/CRR), a bankunió további elemei pedig várhatóan 2015-től lépnek életbe), ami miatt egyre inkább valós veszéllyé válhat a hazánkban aktív külföldi tulajdonú hitelintézetek egy részének „fiókosodása”.

A fióktelep egy bankcsoport önálló jogi személyiség nélküli, de gazdálkodási önállósággal rendelkező szervezeti egysége, amelynek nem a működése helyszíne szerinti (fogadó országbeli) hatóság, hanem az anyabanki hatóság látja el prudenciális felügyeletét. Bár a fiókok rendelkeznek önálló mérleggel és eredménykimutatással, a velük szembeni követelések jogilag nem választhatók el az anyabankkal szembeniektől. Az Európai Gazdasági Térség (EGT) tagállamában székhellyel rendelkező hitelintézet fióktelepének alapításához (vagy leánybankból fiókteleppé alakulásához) nem szükséges a fióktelep fogadó felügyeleti hatóságának engedélye, elégséges a fogadó hatóság értesítése a fióktelep alapításáról. A harmadik országban székhellyel rendelkező hitelintézet unióon belüli fióktelepének alapítása azonban engedélyköteles, melyet a fogadó tagállam felügyeleti hatósága adhat ki, és csak az adott tagállamban történő szolgáltatásnyújtásra jogosít.

Pénzügyi stabilitási szempontból a fióktelepek térnyerése több szempontból sem kívánatos folyamat. Egyrészt növelheti a fogadó ország számára az anyabank országából származó fertőzés kockázatát (ún. fertőzési csatorna), másrészt mind a fogadó, mind az anyafelügyelet esetében torzíthatja az ösztönzőket az implicit kettős felelősség miatt, ami nagyobb eséllyel vezethet ún. felügyeleti „elnézéshez” („forebearance”) bizonyos káros banki magatartásokkal szemben. Ez a probléma főként abból eredhet, hogy az anyaország felügyelete a fióktelep teljes bankcsoporthoz

¹ A szerzők az MNB munkatársai.

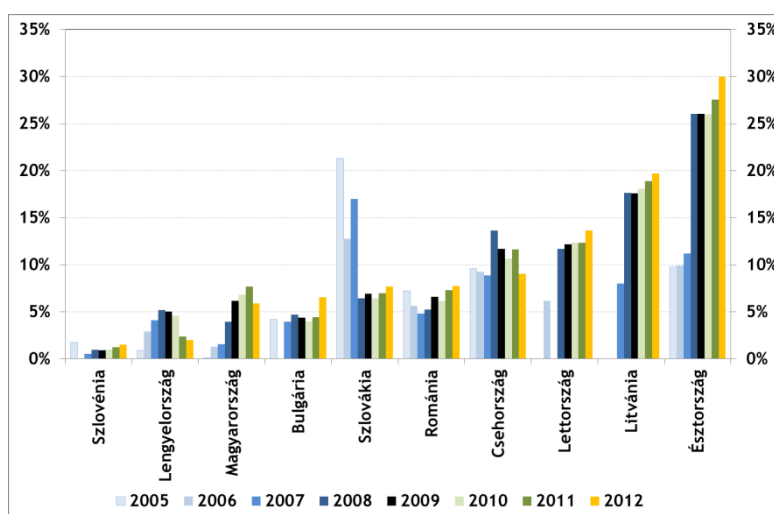
viszonyított jellemzően kis mérete miatt nem fektet akkora hangsúlyt a fióktelep kockázatainak feltárására és kezelésére, míg a fogadó ország – ahol a fióktelep akár jelentős is lehet pénzügyi stabilitási szempontból – nem rendelkezik a megfelelő ellenőrzési és beavatkozási eszközökkel. Így kockázatos működés esetén lehet, hogy a fogadó ország felügyelete a korlátozottabb információk és ellenőrzési jogkörök miatt csak későn ismeri fel a problémát, míg az anyaország felügyelete – hiába rendelkezik a megfelelő információkkal – a problémára való kisebb érzékenysége miatt csak késve avatkozik be. Emiatt csökken a kockázatos működésből származó problémák megelőzésének valószínűsége is. A probléma különösen hangsúlyos lehet a jelentősebb lakossági állománnyal rendelkező fióktelepek esetében, ahogy ezt az izlandi Landsbanki 2008-as csődjénél is láthattuk. A nem megfelelő felügyelet miatt bekövetkezett csőd után az izlandi betétbiztosítás nem kártalanította megfelelő mértékben a holland és brit betéteseket. Végül a holland és brit állam kártalanította az ügyfeleket, a két ország pedig jelenleg is perben áll Izlanddal a kártalanítás kompenzálása ügyében.

A fiókosodásból származó ezen hatások minden EU-tagállamban felmerülhetnek, de a probléma különösen releváns a kelet-közép-európai régió országaiban, amelyek bankrendszerei jelentős részben külföldi tulajdonban vannak – bár egyelőre jellemzően leánybanki formában. Írásunkban azt vizsgáljuk meg, hogy mely dimenziókban csökkenhetnek a fogadó hatóságok beavatkozási lehetőségei a fiókosodás hatására, illetve ez mely esetekben veszélyeztetheti ezen országok pénzügyi stabilitását.

A fióktelepek aktivitása a régióban és Magyarországon

Régiós összehasonlításban látható, hogy országonként meglehetősen szór a fióktelepek súlya az adott ország pénzügyi közvetítőrendszerében. Míg a visegrádi országokban egyelőre 5-15% között mozog a piaci részesedésük mérlegfőösszeg alapján, addig a balti országokban elérheti a 20-30%-ot is.

1. ábra: Fióktelepek mérlegfőösszeg alapú piaci részesedése a KKE országokban

Forrás: EKB.

Magyarországon a fióktelepek száma és bankrendszeren belüli részesedése jellemzően fokozatosan nőtt az elmúlt években. Ez jelentős részben az egyes leánybankok fiókteleppé alakulása miatt alakult így (Calyon 2007-ben, ING 2008-ban, Citibank és AXA Bank 2009-ben, Deutsche Bank 2011-ben). A fióktelepek súlya azonban a növekedés ellenére még kezelhető: a bankrendszer mérlegfőösszegének kevesebb, mint 9%-át tette ki 2013 végére.

A fiókok jellemző tevékenységeit vizsgálva látható, hogy ezen intézmények sokszor részpiaci specialistaként vesznek részt a magyar pénzügyi rendszerben:

- Fontos szerepet játszanak a magyar swap- és állampapírpiacra, illetve a hazai bankok devizával való ellátásában: erre utal a méretükhöz képesti viszonylag jelentős mérlegen belüli nyitott devizapozíció, illetve a bankközi eszközöknek a leánybankokénál magasabb aránya. Bizonyos esetekben ez a tevékenység akár tompíthatja is a magyar pénzügyi piacon előálló feszültségek negatív hatásait.
- A vállalati hitelezésben a fiókok alapvetően a nagyvállalati, multinacionális szegmenst célozzák.
- A fiókok eszközeik relatív kisebb részét tartják a hazai magángazdaságnak nyújtott hitelekben, mint a külföldi tulajdonban lévő leánybankok, illetve nagyobb mértékben finanszírozzák magukat közvetlenül külföldi forrásból, mint hazai betétekből.

Leánybankok vs. fióktelepek – Mi alapján dönthetnek a bankok a működési forma kapcsán?

A szakirodalomban viszonylag kevés cikk vizsgálta, hogy milyen tényezők hatására hajlamosak a bankcsoportok egy-egy országban fióktelepi vagy leánybanki formában működni. Cerutti et al. (2007)² nemzetközi mintán vizsgálta a kérdést, míg az MNB munkatársai 2013-ban megjelent tanulmányukban³ elsősorban a közép-kelet-európai bankokra fókuszáltak hasonló módszertan alkalmazásával. Az eredmények alapján a legerősebb hatású változónak az anyabankok terjeszkedési stratégiája bizonyult (azaz jellemzően fióktelepként vagy leányvállalatokkal terjeszkedik), míg a fiókok/leánybankok mérete, üzletstratégiája (vállalati vs. lakossági), illetve a fogadó ország fejlettsége ennél kisebb, de nagyságrendileg azonos mértékű hatást gyakorolnak a fióktelepként való működés valószínűségére (ceteris paribus a kisebb, elsősorban vállalati fókuszú intézmények, jellemzően a fejlettebb fogadó országokban működnek inkább fióktelepi formában).

A régióban tehát jelenleg leginkább az anyabankok stratégiai döntései befolyásolják, hogy külföldi érdekeltségeiket leánybanki vagy fióktelepi formában kívánják-e működtetni. Amennyiben azonban a régiós nagybankok terjeszkedési stratégiát váltanak a működési formára vonatkozóan, a fiókosodás tovább nőhet a KKE országokban.

Milyen beavatkozási lehetőségei vannak az MNB-nek mint fogadó felügyeleti hatóságnak?

A fióktelepek esetében mind a mikro-, mind a makroprudenciális felügyelet bonyolultabb a fogadó országok számára, egyes felügyeleti eszközök használatára pedig csak az anyabanki felügyelet beelevezésével van lehetőség.

² Cerutti, E., Dell’Ariccia, G., Peria, M. S. M.: How banks go abroad: Branches or subsidiaries?. *Journal of Banking & Finance* 31 (2007) 1669-1692

³ Fáykiss Péter–Grosz Gabriella–Szigel Gábor: Külföldi bankok fiókosodása – kell-e félnünk tőle? *MNB MT* 106., 2013

- A mikroprudenciális felügyelés terén fióktelepeknél az eszközök alapvetően a küldő ország felügyeletének kezében vannak, azonban rendszerszinten jelentős fióktelep esetében a felügyeleti kollégium tagja az MNB is.
- A makroprudenciális beavatkozás területén nagyobb a rugalmasság, az eszközök nagy része az MNB kezében van. Néhány esetben azonban ezen eszközök tekintetében is szükség van az anyabank felügyeletének egyetértésére ahhoz, hogy fióktelepekre is alkalmazhatóvá váljanak az MNB által előírt követelmények.
- A fogyasztóvédelem területén azonos jogokkal rendelkezik az MNB leánybankok és fióktelepek esetén, azaz tarthat ellenőrzéseket, szankcionálhatja a jogsértéseket.
- A válságkezelést illetően az MNB szanálási hatóságként csak nagyon korlátozottan tud beavatkozni fióktelepi működési forma esetén.
- Betétbiztosítás terén is előnyösebb hazai szempontból a leánybanki működés, hiszen EGT-n belüli fióktelepeknél az anyaország betétbiztosítási rendszere garantálja az ott elhelyezett betétek kártalanítását, amire azonban a magyar hatóságoknak csupán korlátozott ráhatása van.

Konklúzió

Összességében látható, hogy a fiókosodás folyamata csökkenti a fogadó országok jogosítványait a bankrendszereik stabilitásának biztosításában, és kiszolgáltatottabbá teszi őket az anyaországból érkező sokkokkal szemben. A fogadó és az anyaország felügyeleti hatóságánál megjelenő implicit kettős felelősség miatt nőhet az ún. felügyeleti „elnézés” („forebearance”) valószínűsége. Ez utóbbi különösen kockázatos lehet, ha a bankcsoport egészéhez viszonyítva az adott fióktelep mérete kicsi, azonban a fogadó ország pénzügyi rendszerében a fióktelep ennek ellenére jelentős szereplő. Ekkor az MNB mint fogadó hatóság – megfelelő mikroprudenciális eszközök hiányában – elsősorban a megerősített makroprudenciális eszköztárára támaszkodhat. Mindezek alapján véleményünk szerint pénzügyi stabilitási szempontból nem kívánatos a fiókosodás folyamata, ezért jó lenne, ha a jelenlegi status quo maradna fenn, azaz nem nőne a fióktelepi formában működő hitelintézetek száma és piaci szerepvállalása. A fióktelepek aktivitásának növekedése különösen a lakossági fókuszú tevékenységek esetében lenne kedvezőtlen pénzügyi stabilitási szempontból.

Szerkesztett formában megjelent a Privátbankár.hu oldalon 2014. május 12-én.